

А.Р. Өскенбаева *

Э.Ф.К

«Зерттеулер, талдау және тиімділікті бағалау
орталығы» ЖШС

Астана, Қазақстан

e-mail: asia8@bk.ru

ORCID: 0009-0005-6873-980X

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ СТРАТЕГИЯЛЫҚ БАҒДАРЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ ЖАҢАНДЫҚ ОДМ-2030 КҮН ТӘРТІБІМЕН ҮЙЛЕСІМДІЛІГІН БАҒАЛАУ

Аңдатпа. Мақала Қазақстан Республикасының Стратегиялық бағдарын кешенді бағалауға және оның орнықты даму мақсаттары (ОДМ)-2030 жаһандық күн тәртібімен келісілуіне арналған. Мемлекеттік бағдарламаларды, стратегиялық құжаттарды, ұлттық жобаларды және екі ерікті ұлттық шолуды талдау негізінде ОДМ-ны мемлекеттік жоспарлауға интеграциялау бөлігінде жүйелі жетістіктер мен институционалдық сәйкессіздіктер анықталды. Мақалада су қауіпсіздігі, климаттық тұрақтылық, энергия тиімділігі, әлеуметтік теңсіздік, адами капитал сапасы және әлеуметтік қорғалмаған топтардың осалдығы сияқты бағыттарда стратегиялық мақсаттар мен нақты нәтижелер арасындағы алшақтықтың себептері айқындалады. Зерттеуде ұлттық индикаторларды жаһандық SDG көрсеткіштерімен салыстыра отырып, олардың өзара сәйкестік деңгейі, деректердің сапасы мен қолжетімділігі, статистикалық есептіліктің институционалдық шектеулері ашылады. Ғылыми жаңалық ретінде ОДМ-ды мемлекеттік жоспарлау архитектурасына тереңдетіп кіріктіруге арналған құрылымдық тәсіл, SDG-budget tagging құралын енгізу қажеттілігі және стратегиялық құжаттарды приоритизацияланған ОДМ ядросымен байланыстыратын концептуалдық модель ұсынылады. Мақалада сондай-ақ мемлекеттік аудиттің, тәуекелдерге негізделген бағалау мен нәтижелілік мониторингінің ОДМ-ға қол жеткізудегі рөлі негізделіп, 2030 жылға дейін Қазақстанның стратегиялық әлеуетін толық іске асыру үшін ведомствоаралық үйлестіруді күшейту, қаржыландырудың мақсаттылығын арттыру, деректердің цифрлық инфрақұрылымын жетілдіру және азаматтық қоғамның қатысуын кеңейту бойынша практикалық ұсынымдар жасалады.

Түйін сөздер: стратегиялық пайымдау, орнықты даму, орнықты даму мақсаттары, ОДМ-2030 күн тәртібі, стратегиялық жоспарлау, мемлекеттік басқару.

КІРІСПЕ

Экономикалық, әлеуметтік және экологиялық жүйелердің жаһандық трансформациясы жағдайында орнықты даму көптеген мемлекеттердің ұлттық саясатының негізгі бағдарына айналады. Қазақстан айтарлықтай табиғи-ресурстық әлеуеті бар, халықаралық бастамаларға белсенді қатысатын және өршіл стратегиялық мақсатқа ұмтылатын ел ретінде ОДМ-2030 күн тәртібіне адалдығын жариялайды. Алайда, нақты іске асыруды, институционалдық қамтамасыз етуді және жүйелік мониторингті талдау ұлттық даму моделінде ОДМ-ның барабар көрінуіне кедергі келтіретін елеулі сын-қатерлердің болуын көрсетеді.

Орнықты даму мақсаттары (ОДМ) негізгі жаһандық сын – қатерлерді-кедейлікті, аштықты, әлеуметтік және гендерлік теңсіздікті, білім беру мен денсаулық сақтауға қолжетімділіктің жеткіліксіздігін жоюға, сондай-ақ климаттық және экологиялық қатерлерді барынша азайтуға бағытталған әлемдік саясаттың әмбебап бағдарларының кешенін білдіреді. 2015 жылы БҰҰ-ға мүше барлық мемлекеттер бекіткен ОДМ дамудың экономикалық, әлеуметтік және экологиялық өлшемдерін инклюзивтілік пен орнықтылық қағидаттарына негізделген бірыңғай жүйелік модельге біріктіреді. ОДМ Мыңжылдықтың даму мақсаттарының (МДМ) логикалық дамуына айналды, алайда даму деңгейіне қарамастан барлық мемлекеттерге әсер ете отырып, міндеттерді қамтуды едәуір кеңейтті. Қазіргі жаһандық дамудың күр-

делілігі мен өзара байланысын көрсететін 17 мақсат пен 169 міндет қалыптасты. Олардың құндылығы экономикалық өсу, әлеуметтік әділеттілік және табиғатты ұтымды пайдалану арасындағы тепе-теңдікті қамтамасыз ету болып табылады.

Қазақстан 2030 күн тәртібін қолдай отырып, ОДМ-ны адами капиталдың сапасын арттыру, экономикалық тұрақтылық пен экологиялық қауіпсіздікті нығайту құралдары ретінде қарастыра отырып, ұлттық стратегияға біріктіреді. Мемлекеттік бағдарламалар кедейлікті азайтуға, ауылдық аумақтарды дамытуға, медициналық және білім беру қызметтерінің сапасын арттыруға, әйелдердің экономикаға қатысуын кеңейтуге, әлеуметтік инфрақұрылымды жаңғыртуға және жұмыспен қамтудың инновациялық нысандарын дамытуға бағытталған.

Экологиялық салада Қазақстан парниктік газдар шығарындыларын азайту, «жасыл» энергетиканы дамыту, сумен жабдықтауды жақсарту және табиғи ресурстарды пайдалану тиімділігін арттыру бойынша міндеттемелер алды. Алайда, прогресс бірқатар сын – қатерлермен шектеледі-экономиканы әртараптандырудың жеткіліксіздігі, аймақтық диспропорциялар, экологиялық деректердің төмен сапасы, ауа мен су ресурстарының ластану проблемалары, сондай-ақ стратегиялық құжаттар мен оларды нақты іске асыру арасындағы алшақтық.

Орнықты дамудың ұлттық тұжырымдамасының қабылдануына және бағдарламалық бастамалардың («Жасыл экономика», «Цифрлық Қазақстан») болуына қарамастан, ведомствоаралық үйлестіру тетігі мен мониторинг жүйесі әлі де күшейтуді талап етеді. Өршіл мақсаттарға қол жеткізу үшін Қазақстанға институционалдық келісімді нығайту, деректердің цифрлық инфрақұрылымын жетілдіру және бюджеттік ресурстарды бөлу сапасын арттыру қажет.

Зерттеудің мақсаты Қазақстан Республикасының стратегиялық бағдарының ОДМ-2030 жаһандық күн тәртібімен үйлесімділігін бағалау, ұлттық басымдықтардың орнықты дамудың халықаралық архитектурасына интеграциялану дәрежесін айқындау және негізгі институционалдық және әдіснамалық олқылықтарды анықтау болып табылады. Жұмыстың ғылыми жаңалығы алғаш рет Қазақстанның стратегиялық құжаттарының жаһандық ОДМ сәйкестігіне тұтас талдау жасалып, жоспарлау және мониторинг тетіктеріндегі жүйелік сәйкессіздіктер анықталды, сондай-ақ ұлттық деңгейде ОДМ іске асырудың нәтижелілігін арттыру үшін мемлекеттік саясат пен аудитті жетілдірудің ғылыми негізделген бағыттары ұсынылды.

Бұл жиынтықта Қазақстан Республикасының Стратегиялық бағдарын талдаудың және оның ОДМ-2030 жаһандық күн тәртібімен келісілуін бағалаудың жоғары өзектілігін айқындайды.

ӘДЕБИЕТКЕ ШОЛУ

ОДМ-2030 күн тәртібі бүгінде ғылыми зерттеулерде орталық орындардың бірін алады, бұл жаһандық сын-қатерлердің өсіп келе жатқан күрделілігіне және орнықты дамудың халықаралық бағдарларын ұлттық стратегияларға интеграциялау қажеттілігіне байланысты. Қазіргі заманғы экономикалық, экологиялық және әлеуметтік өзгерістер ұлттық стратегиялық жоспарлаудың сапасын, оның халықаралық міндеттемелерге сәйкестігін және мемлекеттердің тұрақтылық пен инклюзивтілікке бағдарланған ұзақ мерзімді саясатты қалыптастыру қабілетін бағалау қажеттілігін күшейтеді. Сондықтан әлемдік ғылыми әдебиеттерде елдердің стратегиялық құжаттарының ОДМ архитектурасымен үйлесімділігіне, институционалдық сыйымдылықты талдауға, деректердің сапасы мен мониторинг тетіктерінің тиімділігіне арналған зерттеу бағыты белсенді түрде қалыптасуда.

Шетелдік авторлардың зерттеулері БҰҰ-ның 2030 күн тәртібін стратегиялық басқаруға интеграциялауға жоғары қызығушылық танытады: А. Nalko және т. б. стратегиялық басқарудың тұрақтылығына ОДМ-ның саяси міндеттемесі және жүйелік басқару тетіктерін құру арқылы қол жеткізілетінін көрсетеді [1]; Н. Alibašić Косовоның ұлттық стратегиясын талдайды және ОДМ орындауға елеулі институционалдық кедергілер кезінде стратегиялық көзқарастың болуын атап көрсетеді [2]; F. Monje-Cueto және т. б. Латын Америкасы елдерінде

орнықты даму мақсаттарын ілгерілетуде мемлекеттік-бизнес-әріптестіктің шешуші рөлін ажыратады [3]; I.M. García-Sánchez және т. б. ірі компаниялардың корпоративтік стратегияларына ОДМ интеграциясы олардың тұрақтылығы мен басқарушылық жауапкершілігін күшейтетінін дәлелдейді [4]; N.M. David және т. б. жергілікті кеңістіктік жоспарлауды 2030 күн тәртібімен байланыстырады, бұл деңгейаралық консистенцияның қажеттілігін көрсетеді [5]; R. Bandari және т. б. жергілікті саясаттардың SDG көрсеткіштеріне және салааралық әсерлерге әсерін көрсетеді [6]; L.Lella және т. б. индикаторлардың сапасы стратегиялық келісімді анықтайтынын растай отырып, ЕО өңірлері үшін мониторингтік негіз жасады [7]; N. Strelkovskii және т. б. ұлттық сутегі стратегияларына ОДМ-ның жеткіліксіз интеграциясын анықтады [8]; J.G. Segovia-Hernández және т. б. энергетикалық және декарбонизациялық стратегияларды жаһандық орнықты даму мақсаттарымен байланыстыру қажеттілігін негіздейді [9]. Осылайша, шетелдік зерттеулер ОДМ-ға қол жеткізу экономикалық, әлеуметтік және экологиялық бағыттарды бір мезгілде үйлестіру, мониторингті жүйелі цифрландыру және ұлттық билік органдары деңгейінде нәтижелі аудитті енгізу кезінде ғана мүмкін болатындығын көрсетеді.

Халықаралық тәжірибе көрсеткендей, ОДМ әртүрлі елдердің стратегиялық құжаттарына белсенді интеграцияланғанына қарамастан, экологиялық көрсеткіштерді есепке алуда елеулі сәтсіздіктер және мониторинг нәтижелері бойынша әлсіз есептілік сақталуда, бұл әсіресе Германия сияқты федеративтік жүйелерде байқалады, онда ЖАО билік деңгейлері мен азаматтарды тарту арасындағы жұмыстың келісімділігіне назар аударады, синхронды жұмыс істеу және бірыңғай цифрлық бақылау жүйесінің болмауымен бетпе-бет келеді. Шетелдік тәжірибе сонымен қатар ОДМ бойынша прогресті бағалау халық пен фокус-топтардың сауалнамаларынсыз мүмкін еместігін растайды, өйткені өмір сапасы мақсаттардың нәтижелілігінің негізгі критерийі болып табылады. Шетелдегі тиімділік аудитінің әдістемесі аудиттің тақырыптары мен объектілерін анықтайтын ұлттық SDG индикаторларының мониторингінің орталық рөлін көрсетеді. WGEA INTOSAI қорытындылары халықаралық аудиттердің екпіні климаттық күн тәртібіне, биоәртүрлілікке, су ресурстарын басқаруға және «жасыл» экономикаға ауысатынын көрсетеді, бұл Қазақстанда бейімделу мен қолдану үшін өзекті негізді қалыптастырады.

Отандық ғылыми әдебиеттер де осы тақырыпқа қызығушылықтың жоғары деңгейін көрсетеді, бірақ талдау негізінен Қазақстанның ұлттық ерекшелігінің призмасы арқылы жүргізіледі. Қазақ зерттеушілері жаһандық мақсаттарды экономиканың ерекшеліктеріне, өңірлік құрылымға, әлеуметтік сын-қатерлерге және елдің табиғи-ресурстық моделіне бейімдеуге назар аударады. Ең жиі кездесетін тақырыптардың бірі-стратегиялық құжаттар арасындағы сәйкессіздік, индикаторлардың қайталануы, бірыңғай есептеу әдістемесінің болмауы және мақсатты бағдарлар мен бюджеттік жоспарлау арасындағы байланыстың жеткіліксіздігі. Отандық авторлар ОДМ-ның «Қазақстан-2050 стратегиясы», «Жасыл экономикаға көшу жөніндегі ұлттық тұжырымдама», «2060 жылға дейінгі көміртекті бейтараптық стратегиясы» сияқты ұлттық бастамаларға интеграциялану деңгейін сыни тұрғыдан бағалап, декларативтіліктен өлшенуге және нәтижелілікке көшу қажеттігін атап өтті. Отандық зерттеулердің маңызды бағыты сонымен қатар ОДМ экологиялық блогын орындауға кедергі келтіретін және мониторинг жүйесін жетілдіруді талап ететін экологиялық сын – қатерлерді – ауаның ластануын, су тапшылығын, экожүйелердің артқа кетуін талдау болып табылады.

А. Турсунова және т. б. Қазақстан мен Кореядағы ОДМ жетістіктерін салыстыра отырып, Оңтүстік Корея ОДМ 1-ді орындау бойынша неғұрлым дамыған институционалдық инфрақұрылымды көрсететінін, ал Қазақстан атаулы әлеуметтік қолдау тетіктерін күшейтуді қажет ететінін атап өтіп, прогресті жеделдету үшін халықаралық ынтымақтастық пен тәжірибе алмасудың маңыздылығын атап көрсетеді [10]. Т.С. Пономарева т. б. тау-кен өндіру секторындағы суды пайдалануды реттеуді және оның ОДМ 6-ға сәйкестігін зерттеп, EFR ресурстық нормативтері экологиялық мақсаттарды орындау үшін маңызды параметр болып

табылады деген қорытындыға келеді, алайда Қазақстанда тұрақты нормативтік-есептік база жоқ [11]. Л.Л. Божко т. б. Қазақстан өңірлерінде ОДМ-ны қоғамдық қабылдау мониторингіне назар аудара отырып, халықтың әлсіз хабардарлығын және есептіліктің ашықтығының жеткіліксіздігін көрсетеді [12]. Л.М. Бекенованың және т. б. зерттеуі су ресурстарының жай-күйі, климаттық тәуекелдер және халықтың өсуі ОДМ 6 және ОДМ 13-ті орындауға негізгі әсер ететінін анықтап, өңірлік стратегияларды климаттық өзгерістер мен су қауіпсіздігіне кешенді бейімдеу қажеттігін атап өтті [13].

Орнықты даму мақсаттарына қол жеткізудегі мемлекеттік аудиттің рөлін зерттеу екі бағыттағы әдебиеттерде ерекше орын алады. Шетелдік ғылыми мектеп аудитті мемлекеттік бағдарламалардың тиімділігін арттыруға, тәуекелдерді бағалауға және деректердің ашықтығын қамтамасыз етуге ықпал ететін саясаттың стратегиялық құралы ретінде қарастырады [14].

Осылайша, әдеби шолу Қазақстанның стратегиялық бағдарының ОДМ-2030 күн тәртібімен үйлесімділігі тақырыбы академиялық зерттеулердің өзекті және тез дамып келе жатқан бағыты болып табылатынын көрсетеді. Шетелдік авторлар стратегиялық келісімді талдау үшін теориялық-әдіснамалық базаны қалыптастырады, ал отандық зерттеушілер институционалдық шектеулерді, әдіснамалық олқылықтар мен мониторинг проблемаларын анықтай отырып, оны ұлттық саясатқа қатысты нақтылайды, бұл Қазақстандағы стратегиялық жоспарлау жүйесін одан әрі зерттеу мен жетілдіру қажеттігін растайды.

ЗЕРТТЕУДІҢ ӘДІСТЕРІ

Зерттеудің әдіснамалық негізіне мыналар кіреді:

- ұлттық жобаларды, тұжырымдамалар мен салалық бағдарламаларды қоса алғанда, Қазақстанның стратегиялық құжаттарын жүйелі талдау;
- БҰҰ ОДМ ұлттық индикаторлары мен индикаторларын компаративті талдау;
- ведомствоаралық байланыстар мен мониторинг тетіктерін қоса алғанда, мемлекеттік жоспарлау архитектурасын институционалдық талдау;
- ОДМ-ға қол жеткізу бойынша ресми есептерді, Қазақстанның Ұлттық шолуларын контент-талдау;
- мемлекеттік аудиттің реттеушілік кедергілері мен практикаларын сапалы талдау.

Ақпараттық база мемлекеттік стратегияларға, халықаралық ұйымдардың (БҰҰ, Дүниежүзілік банк, АДБ) Талдамалық есептеріне, Ұлттық статистикалық деректерге және нормативтік-құқықтық құжаттарға негізделген.

ТАЛҚЫЛАУ ЖӘНЕ НӘТИЖЕЛЕР

2015 жылдың қыркүйегінде БҰҰ саммитінде қабылданған орнықты даму мақсаттары (ОДМ) кедейлікті жоюға, инклюзивті және тұрақты экономикалық өсуді қамтамасыз етуге, қоршаған ортаны қорғауға және институттарды нығайтуға бағытталған әмбебап күн тәртібін білдіреді. ОДМ Қазақстанның ұлттық саясаты үшін бағдар болды, онда оларды енгізу 2016 жылдан басталды. Осы кезден бастап мемлекет жаһандық міндеттерді ұлттық шындыққа жүйелі түрде бейімдеп келеді. 2017 жылы ОДМ-ны ұлттандыру процесі аяқталды: 169 жаһандық міндеттердің ішінен Қазақстанға бейімделген 80 басым міндет таңдалды. 2018 жылы орнықты дамудың ұлттық индикаторларының бірінші редакциясы бекітілді. 2023 жылы статистикалық базаны өзектендіруді және дәлірек мониторинг жүргізу қажеттілігін ескере отырып, олардың саны қайта қаралып, 200-ге дейін ұлғайтылды. 2022 жылы ОДМ экологиялық мақсаттарын орындауға бағытталған 2060 жылға дейінгі көміртегі бейтараптығына қол жеткізу стратегиясы қабылданды. Сол жылы орнықты дамудың ұлттық міндеттерін іске асыруды мониторингілеу жөніндегі парламенттік комиссия құрылды, бұл ОДМ-ға қол жеткізу тәсілдерін институционализациялаудағы маңызды қадам болды [15].

Қазақстан орнықты даму мақсаттарын (ОДМ) өзінің мемлекеттік саясатына интеграциялауға жоғары деңгейде бағыт алды. 2023 жылдың қыркүйегінде Президент Қ. Тоқаев

БҰҰ саммитінде «ОДМ-ға қол жеткізу елдің басымдығы болып табылатынын» атап өтті. Дегенмен, рейтингтер тек баяу ілгерілеуді көрсетеді: 2023 жылы Қазақстанның ОДМ индексі 71,18-ден 71,11 балға дейін төмендеді (100 балдық шкала бойынша). ОДМ-ға қол жеткізуге ішкі және сыртқы факторлар әсер етеді (пандемия, бюджеттік шектеулер және т. б.).

Әлеуметтік салада Қазақстан соңғы бес жылдағы ана өлімі көрсеткіштерінің ең жылдам төмендейтін (ДДҰ деректері бойынша) елдер қатарына кіреді, бұл ОДМ 3 (денсаулық және әл-ауқат) жетістігіне сәйкес келеді. Сондай-ақ, 2023 жылы халықтың осал топтарын қолдау шараларын күшейтетін және әлеуметтік қорғау жүйесін нығайтуға ықпал ететін әлеуметтік кодекс қабылданды. Гендерлік теңдік саласында (ОДМ 5) 2020-2024 жылдар кезеңінде мемлекеттік және жеке секторларда гендерлік стратегиялар мен кемсітушілікке қарсы нормаларды енгізуді қоса алғанда, тұрақты прогресс байқалады. 2022 жылы Алматыда Орталық Азия мен Ауғанстан үшін ОДМ бойынша БҰҰ өңірлік орталығы ашылды, бұл Қазақстанның орнықты дамудың халықаралық күн тәртібіндегі белсенді рөлін атап көрсетеді. Бұл шаралар 2030 жылға қарай ОДМ басым ұлттық индикаторларын тиімді оқшаулау, мониторинг жүргізу және оларға қол жеткізу үшін базаны қалыптастырады.

2019 жылғы саяси транзит орнықты дамуды басқарудың жаңа кезеңін белгіледі. Президент Қасым-Жомарт Тоқаев Қазақстан халқына Жолдауында әлеуметтік-саяси жаңғырту қажеттігін табысты экономикалық реформалардың шарты ретінде белгілеп, қоғамның диалог пен шешім қабылдауға қатысуына бағдарланған «халық үніне құлақ асатын мемлекет» тұжырымдамасын ұсынды. Бұл ОДМ-ге қол жеткізуге қоғамның қатысуын кеңейту үшін алғышарттар жасады.

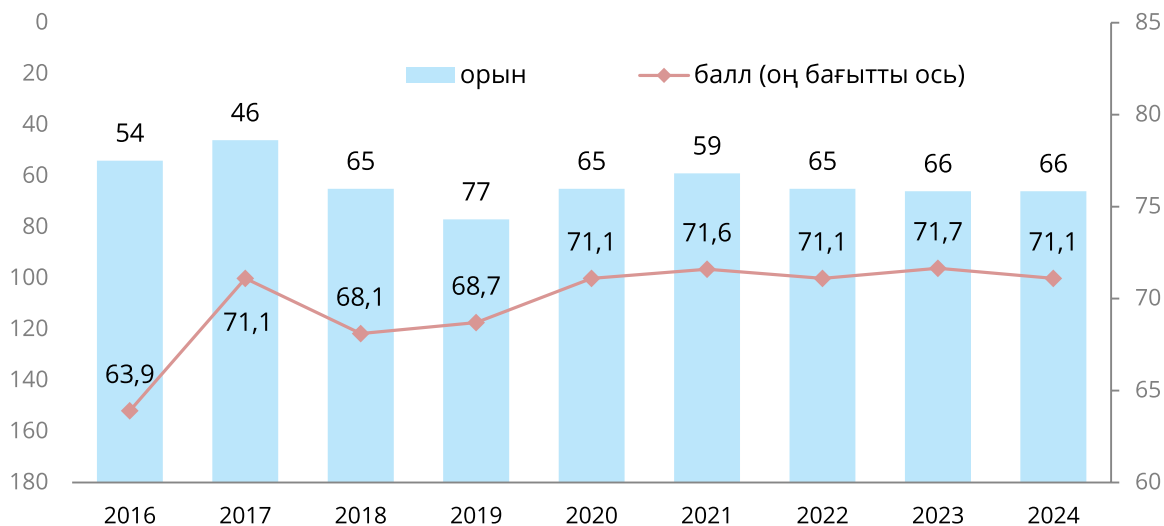
БҰҰ және ұлттық серіктестер деңгейінде ынтымақтастықтың 2021-2025 жылдарға арналған негіздемелік бағдарламасы ОДМ бойынша прогресті жеделдету мақсатында үкіметтік, азаматтық және жеке құрылымдардың ресурстарын шоғырландыру құралы ретінде қалыптасты. Бағдарламаның негізгі екпіндері-адами капиталды және тең қатысуды дамыту, тиімді институттар, адам құқықтары және гендерлік теңдік, инклюзивті экономикалық өсу және экологиялық тұрақтылық. Әйелдерді, балаларды, мүгедектері бар адамдарды, АИТВ жұқтырған адамдарды, мигранттарды және басқа да маргиналды санаттардың осал топтарын қолдау орнықты даму стратегиясының ажырамас бөлігі болды.

Қазақстан үшін ОДМ іске асыру халықаралық міндеттемелердің бір бөлігі ғана емес, сонымен қатар мемлекеттік саясатты инклюзивтілік, тиімділік және ұзақ мерзімді орнықтылық жағына трансформациялау құралы болып табылады. 2016 жылдан бастап елде жаһандық мақсаттарды ұлттық шындыққа бейімдеу бойынша жұмыстар жүргізілуде. ОДМ-ның 280 индикаторы анықталды, оның 205-і ұлттық статистикалық жүйелермен синхрондалды. Бұдан басқа, 2020 жылдан бастап Қазақстан халықаралық аренада ОДМ-ға қол жеткізудегі прогресті ұсына отырып, ерікті ұлттық шолуларға (Voluntary National Reviews) қатысады.

Қазақстан 2015 жылы 2030 күн тәртібіне қосыла отырып, БҰҰ-ның 17 орнықты даму мақсатына (ОДМ) қол жеткізу бойынша міндеттемелерді өзіне алды. 2016 жылдан бастап онжылдықта ел ОДМ-ның көптеген көрсеткіштері бойынша айтарлықтай прогреске қол жеткізді, бұл халықаралық рейтингтерде көрінеді. SDSN желісі мен Bertelsmann қоры есептейтін жаһандық орнықты даму индексіне (SDG Index) Қазақстанның жалпы ұпайы 2016 жылы ~63,9-дан 2023 жылы 71,6-ға дейін өсті, алайда рейтингтегі позиция әлемдегі 54-орыннан (2016) 66-орынға (2023) ауысты. Бұл абсолютті көрсеткіштердің жақсарғанын, бірақ басқа елдердің жылдам ілгерілеуін көрсетеді. 2025 жылғы SDSN есебінің деректері бойынша Қазақстанның ағымдағы индекстік балы – 71,5 (100-ден), ал дәрежесі-167 елдің ішінен 70-і орында. Салыстыру үшін, ОДМ бойынша көршілер әртүрлі позицияларды иеленеді: Молдова – 25 орын (78,6 балл), Беларусь – 34 (77,5), Грузия – 42 (75,0), Қырғызстан – 45 (74,4), Ресей – 49 (73,8). Қазақстан Өзбекстаннан (69 орын, 71,1 балл), Армениядан (56, 73,3), Әзірбайжаннан (53, 73,5), Тәжікстаннан (85, 69,2) және Түрікменстаннан (91, 68,5) жоғары.

Осылайша, ОДМ жиынтық индексі бойынша Қазақстан Шығыс Еуропа мен ТМД-ның кейбір елдерінен төмен, бірақ Орталық Азиялық көршілер арасында (Қырғызстанды қоспағанда) көш бастап тұр. SDG Index динамикасын талдау Қазақстанның соңғы үш жылдағы осы рейтингтегі ұстанымы іс жүзінде бір деңгейде екенін көрсетеді. 2024 жылы Қазақстан 100-ден 71,1 балмен 66-орынға ие болды. Қазақстан Орталық Азия елдері арасында жетекші орындардың бірін иеленеді.

1-сурет. Қазақстанның SDG Index-тегі позициясы, 2016-2024 жж.

Ескертпе: <https://eri.kz/kz/> деректер негізінде жасалған

SDG Index мәліметтері бойынша 2024 жылы Қазақстан 1 «Кедейлікті жою» ОДМ бойынша ғана қол жеткізді. 4 «Сапалы білім беру» ОДМ бойынша және 10 «Теңсіздікті азайту» ОДМ оң динамикаға ие.

Жеті ОДМ бойынша шамалы жақсару байқалады 5 «Гендерлік теңдік» ОДМ, 6 «Таза су және санитария» ОДМ, 8 «Лайықты жұмыс және экономикалық өсу» ОДМ, 9 «Индустрияландыру, инновациялар мен инфрақұрылым» ОДМ, 11 «Тұрақты қалалар мен елді мекендер» ОДМ, 12 «Жауапты тұтыну және өндіріс» ОДМ және 17 «Тұрақты даму мүддесіндегі әріптестіктер» ОДМ.

Алты ОДМ бойынша Қазақстан: 2 «Аштықты жою» ОДМ, 3 «Денсаулық және амандық» ОДМ, 7 «Қолжетімді әрі таза энергия» ОДМ, 13 «Климаттың өзгеруіне қарсы күрес» ОДМ, 15 «Құрлық экожүйелерін сақтау» ОДМ, 16 «Бейбітшілік, сот әділдігі мен мықты институттар» ОДМ көрсеткіштерінің нашарлауы байқалады.

Мысалы, 6 ОДМ бойынша мысал келтіретін болсақ, халықты таза ауыз сумен қамтамасыз ету айтарлықтай жақсарды. Тұрғындардың ~97%-ы сумен жабдықтаудың базалық қызметтеріне (кем дегенде қауіпсіз су көзі) қол жеткізе алады – 2024 жылға қарай іс жүзінде барлық қала тұрғындарының (99,5%) және ауыл тұрғындарының 98%-ы таза суға қол жеткізе алады. Салыстыру үшін, 2016 жылы бұл көрсеткіш ~88-90% құрады (әсіресе ауылдық жерлерде проблемалар болды).

Осылайша, соңғы жылдары ауылда су құбыры жобалары іске асырылды: егер 2015 жылы ауылдық үй шаруашылықтарының тек ~50-60%-ында ғана су құбыры болса, 2023 жылға қарай бұл көрсеткіш ~60% -ға дейін көтерілді (қалғандары құдықтарды немесе колонкаларды пайдаланады).

Судың сапасы да жаңа тазарту құрылыстарын салудың арқасында жақсарды, бірақ стандарттарға сәйкестігінде проблемалар бар (2020 жылғы деректер бойынша су сынама-ларының тек 1% ғана барлық ұлттық стандарттарға толық сәйкес келді, қалғандары – жеке қоспалар бойынша артықшылықтар).

Қазақстан қоршаған ортаны қорғауға және климаттың өзгеруімен күресуге басымдық береді. Нормативтік базаның негізі **ҚР Экологиялық кодексі** болып табылады (2021 жылы қабылданған), ол тұрақты даму қағидаттарын айқындайды және Күн жылуы шығарындыларын реттеу тетіктерін, оның ішінде көміртегі квоталарымен сауда жасау жүйесін белгілейді. Париж келісімінің мақсаттары бекітілді: 2030 жылға қарай шығарындыларды сөзсіз 15%-ға қысқарту (1990 жылғы деңгейден).

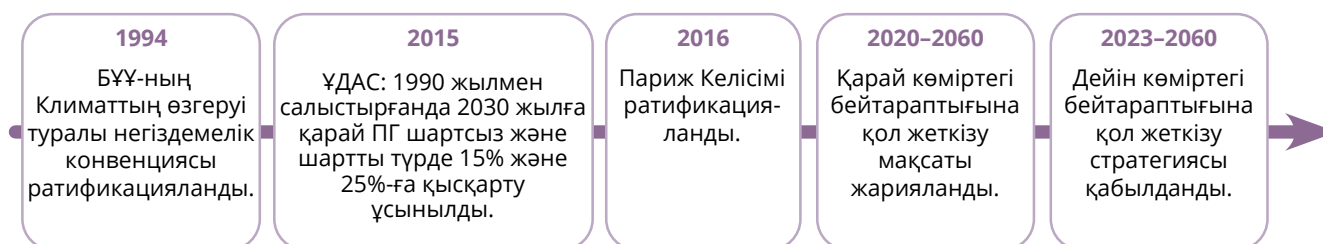
Қазақстан Республикасы Президентінің 2013 жылғы 30 мамырдағы № 577 «Қазақстан Республикасының «Жасыл экономикаға» көшуі жөніндегі тұжырымдамасы туралы» Жарлығы және «ҚР – 2050 Стратегиясы» «Жасыл» экономикаға көшуге бағыт-бағдар берді: мысалы, 2030 жылға қарай ЖЭК энергия балансында 15% құрауы тиіс.

Салалық стратегиялар қабылданды: **«Индустриялық-инновациялық даму 2021-2025»** бағдарламасы (ҚР Үкіметінің №965 қаулысы) экологиялық технологияларды ынталандырады; орман шаруашылығында 2021-2027 жылдарға арналған орманды жаңғырту жоспарлары бекітілді (2025 жылға қарай 2 млрд ағаш отырғызу).

ҚР 2009 жылғы 4 шілдедегі № 165-IV «Жаңартылатын энергия көздерін пайдалануды қолдау туралы» Заңы арнайы тарифтерге және ЖЭК-тің басымдығына кепілдік береді. Су ресурстары Кодекстің ережелерімен және трансшекаралық өзендер бойынша халықаралық мемлекеттік шарттармен қорғалады.

2024 жылы құрғақ аймақтарда жерасты суларын игеру үшін **«Қазгидрогеология» Ұлттық гидрогеологиялық қызметі** құрылды. Теңіз экожүйесі саласында Қазақстан Каспий теңізін қорғау жөніндегі Негіздемелік конвенцияға (2003 жылы Тегеранда қабылданған) қатысады және Каспий маңындағы ЕҚТА құрды.

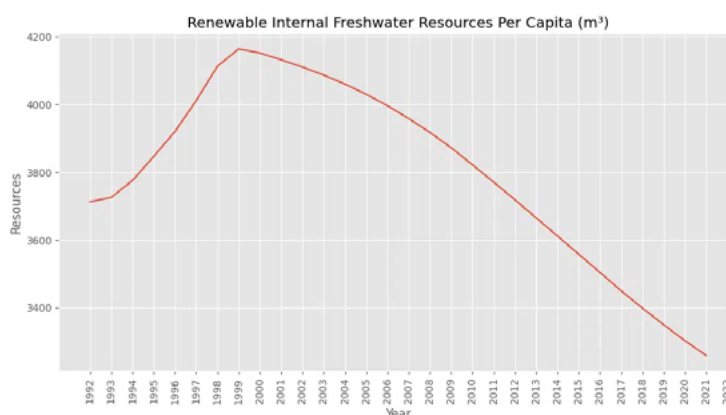
2-сурет. Қазақстан экономикасын декарбонизациялау кезеңдері

Ескертпе: <https://eri.kz/kz/> деректер негізінде жасалған

Қазақстан – сумен қамтамасыз етілуі орташа ел: FAO AQUASTAT деректері бойынша жан басына шаққандағы ішкі жаңартылатын тұщы су ресурстарының көлемі жыл сайын төмендеп келеді, бұл оны су стресінің деңгейіне жақындатады (<1 700 м³). Бұл ретте су ресурстарының шамамен 44-46%-ы трансшекаралық өзендердің бассейндерінде (Іле, Ертіс, Сырдария, Шу, Талас) қалыптасады, бұл көрші мемлекеттердің іс-әрекеттеріне тәуелділікті күшейтеді.

3-сурет. Жан басына шаққандағы жаңартылатын ішкі тұщы су ресурстары

Ескертпе: <https://eri.kz/kz/> деректер негізінде жасалған

Қазақстанның ауыл шаруашылығы – жалпы су алудың 60-65%-ын пайдаланатын (жылына 25 км³-ден шамамен 15,7 км³) ең ірі су тұтынушы. Алайда, суару тиімділігі өте төмен – 0,5 доллар/м³, бұл өнеркәсіптік және шаруашылық көрсеткіштерден айтарлықтай артта қалады. Бұл ресурстардың көп жоғалуын және төмен экономикалық қайтарымды білдіреді.

Құрғақшылық пен мұздықтардың еруіне байланысты климаттық өзгерістерге байланысты (жылына мұздықтар алаңының шамамен 0,7-0,8% жоғалуы), жақын онжылдықтарда өзендердің жазғы ағынының 50%-ға дейін азаюы күтілуде, бұл елеулі экологиялық және ауыл шаруашылығы тәуекелдерін туғызады.

Сонымен қатар, қауіпсіз сумен жабдықтау қолжетімділігі ең жоғары деңгейге жетті: қала халқын қамту – шамамен 99%, ал ауыл халқын қамту – шамамен 97%.

Ағынды суларды тазарту да ілгерілеуде – су бұрулардың 76,7%-ы толық биологиялық тазартудан өтеді, ал су айдындарының 46,7%-ы судың жақсы сапасымен сипатталады. Алайда, ауылдық аудандардағы санитарлық қызмет көрсету деңгейі өте төмен деңгейде қалып отыр (5-9%), бұл қоғамдық денсаулыққа елеулі қауіп төндіреді. Су ресурстарын кешенді басқару индексі (IWRM) 2017 жылғы 30%-дан 2025 жылы 51%-ға дейін өсті, ал барлық бассейндік кеңестерге қоғамдық қатысу 100%-ға жетті, бұл халықты шешім қабылдауға тартуда. Бірақ трансшекаралық бассейндерді шарттармен қамту ≈ 63 %-ға дейін қысқарды.

Бұл көрсеткіштер екіұшты көріністі көрсетеді: инфрақұрылымды дамытудағы, тазартудағы және су ресурстарын басқарудағы елеулі табыстар сақталып отырған құрылымдық тәуекелдермен үйлеседі – ауылдық жерлердегі санитарияның төмен деңгейі, климаттық өзгерістер алдындағы осалдық және халықаралық келісімдерді нығайту қажеттілігі.

Қазақстанның мемлекеттік жоспарлау жүйесі жаңартылған редакцияда стратегиялық құжаттарды құрылымдауда және ұзақ мерзімді бағдарларды – «Қазақстан-2050», Көміртекті бейтараптық стратегиясын-2060, Ұлттық даму жоспарын және қауіпсіздік стратегияларын басқарудың бірыңғай архитектурасына енгізуде елеулі ілгерілеуді көрсетеді. Алайда, МЖЖ деңгейлерін орнықты даму мақсаттарымен салыстыру (сәйкестік кестесіне негізделген) бұл интеграцияның біркелкі емес және көбінесе декларативті екенін көрсетеді. Кіріктірудің жоғары дәрежесі әлеуметтік-экономикалық мақсаттар (ОДМ) бойынша байқалады 1, 3, 4, 8, 17), индикаторлар жоспарлаудың барлық дерлік деңгейлерінде бекітілген жерде есептілік тетіктері бар және мемлекеттік органдардың дербес жауапкершілігі ресімделген.

Құжаттарды бағалау мынадай бес параметр бойынша жүргізілді:

1. ОДМ индикаторларымен сәйкестендіру дәрежесі (тікелей, ішінара, декларативті);
2. индикаторлардың өлшенуі және статистикалық қамтамасыз етілуі (бар/жоқ, толық/ішінара);
3. бюджеттік байланыс деңгейі (мақсат-ресурс сәйкестігі);
4. ведомствоаралық жауапкершіліктің бекітілуі (анық/белгісіз);
5. мониторинг циклының бар болуы (жүйелі/жүйесіз).

Осы критерийлер негізінде әр құжат (ұлттық стратегия, ұлттық жоспар, ұлттық жоба, салалық бағдарлама, өңірлік құжат) үшін сәйкестік матрицасы жасалды, бұл салыстыру нәтижелерінің объективтілігін қамтамасыз етеді.

17 ОДМ бойынша жүргізілген кешенді талдау стратегиялық жоспарлау архитектура-сының барлық деңгейлерінде мақсаттардың формалды түрде қамтылғанын, бірақ олардың жүзеге асырылуы мен бюджет жүйесі арасындағы байланыс жеткілікті институционалданбағанын көрсетеді. Яғни, индикаторлар жүйесі бар, бірақ ол ресурстардың автоматты түрде қайта бөлінуіне әкелмейді. Мысалы, егер өңір ОДМ 4 – сапалы білім беру бойынша артта қалса, онда бұл жағдай білім беру субвенцияларының, педагог кадрларды даярлау бағдарламаларының немесе мектеп инфрақұрылымын жаңғырту жобаларының көлеміне ықпал етуі тиіс; алайда бұл байланыс әлі де жүйелі түрде енгізілмеген. Осылайша, 17 мақсаттың біртұтас бағасы мониторинг пен бюджет процесінің арасындағы «кері байланыс ілмегін» (feedback loop) күшейту қажеттігін айқын көрсетті: әзірге мониторинг бар, ал талдау сапалы,

бірақ оның негізінде қаржылық және басқарушылық шешім қабылдау механизмі толық іске қосылған жоқ.

Сонымен қатар, ОДМ экологиялық блогы елеулі олқылықтарды көрсетті: тұрақты қалалар, су ресурстары және жауапты тұтыну жөніндегі міндеттер ішінара ғана, көбінесе толыққанды индикаторлармен бекітілмеген қағидаттар түрінде көрсетіледі; ал 14 «Мұхит экожүйелерін қорғау» ОДМ ең аз интеграцияланған және тек Каспий маңы контекстінде локализацияланған. Өтпелі ережелердің болуына және мониторингті цифрландыруға ұмтылысына қарамастан, бірыңғай салалық KPI тапшылығы, өңірлік жоспарлар мен корпоративтік сектор үшін өтпелі индикаторлардың болмауы, сондай-ақ ұлттық стратегиялар деңгейі мен аумақтардың операциялық құжаттары арасындағы әлсіз синхрондау байқалады. Сонымен қатар, ұлттық жобаларды жиі түзету және ведомстволар арасындағы индикаторлардың сәйкес келмеуі басқаруды бұзады және ОДМ мен бюджеттік процесс арасындағы байланысты әлсіретеді.

Осылайша, МЖЖ ресми түрде 2030 күн тәртібінің негізгі бағыттарын көрсетеді, бірақ нақты тиімділік үшін: экологиялық мақсаттарды қамтуды кеңейту, жоспарлаудың барлық деңгейлері үшін индикаторларды біріздендіру, ведомствоаралық үйлестіруді күшейту және мониторинг пен басқару шешімдері арасындағы байланысты арттыру қажет.

ОДМ-ның Қазақстанның стратегиялық жоспарлауына интеграциялануына жүргізілген талдау елдің барлық 17 мақсат пен 169 міндет бойынша біркелкі прогресті объективті түрде қамтамасыз ете алмайтынын көрсетті, сондықтан ғылыми негізделген басымдық негізгі қадам болып табылады. Қазақстан қазірдің өзінде бес басым ОДМ айқындады – кедейлікті жою (ОДМ 1), денсаулық пен амандық (ОДМ 3), сапалы білім беру (ОДМ 4), таза су және санитария (ОДМ 6) және лайықты жұмыс пен экономикалық өсу (ОДМ 8). Алайда, бұл бағыттардың нақты ресурстық қамтамасыз етілуі әлі де басымдыққа сәйкес келмейді: бюджеттер біркелкі бөлінеді, ең проблемалы блоктарда күшейтілмейді және басқарушылық жауапкершілік бұлыңғыр болып қалады. Сондықтан мақсаттарды нақты ілгерілету үшін ОДМ-ны ресми таңдау ғана емес, ресурстарды қайта бөлу, бюджеттік басымдықтарды өзгерту, орталық және жергілікті билік органдарының назарын аудару, іске асырудың нақты тетіктерін әзірлеу және құрылымдық кедергілерді, соның ішінде аймақтық диспропорцияларды және су, санитария, инновациялар және экология бойынша әлсіз инфрақұрылымдық базаны жою талап етіледі.

Объективті критерийлер негізінде – теріс динамика, басқа ОДМ-мен жоғары байланыс, өлшемділік, стратегиялық маңыздылық және айқын тәуекелдер-30 басым индикаторлардың тізбесі қалыптастырылды, олар бойынша прогресті 2030 жылға дейін қамтамасыз ету қажет. Ең маңыздыларының қатарына ауылдық жерлердегі санитарияға қолжетімділік (қамтудың 6-7%-ы ғана), трансшекаралық су бассейндерінің жай-күйі, экономиканың энергия сыйымдылығы, ЭКҚК үлесі, ҒЗТҚЖ көлемі, шағын бизнесті кредиттеу, қалалардағы ауа сапасы, қалдықтарды қайта өңдеу, сыбайлас жемқорлық деңгейі және жердің тозуы жатады. Бұл көрсеткіштер жүйелік проблемаларды көрсетеді: «қала-ауыл» жоғары алшақтық, экономиканың әлсіз технологиялылығы, жоғары көміртекті қажеттілік, қалалық экологияның шамадан тыс жүктелуі, ШОК үшін қаржылық қолжетімділіктің төмендігі және институционалдық ортаның тұрақсыздығы. 2030 жылға дейін белгіленген бағдарлар – мысалы, ауылдық санитарияның 70%-ға дейін өсуі, ЭКҚК үлесінің 15-25%-ға дейін ұлғаюы, энергия сыйымдылығының 20%-ға төмендеуі, сыбайлас жемқорлықтың 50%-ға қысқаруы-нақты прогресті өлшеуге болатын нақты бақылау нүктелері ретінде қызмет етеді. Дәл осы басымдық ОДМ декларативті орындаудан басқарылатын, өлшенетін және ресурстармен қамтамасыз етілген алға жылжуға көшу үшін негіз жасайды.

Ұсынылған талдау Қазақстандағы ОДМ негізгі индикаторларына қол жеткізуге кедергі келтіретін неғұрлым осал аймақтарды анықтауға мүмкіндік берді. Тәуекелдерді кластерлік бағалау қорытындысы бойынша ауылдық жерлердегі таза су мен санитарияға қол жеткізу,

ірі қалалардағы атмосфералық ауаның ластануы, сондай-ақ жекелеген өңірлердің жоғары климаттық және энергетикалық осалдығы ең үлкен қауіп төндіретіні анықталды. Бұл тәуекелдер ең алдымен халықтың ең осал санаттарына – балаларға, қарт азаматтарға, толық емес отбасыларға және табысы төмен топтарға әсер етеді. Сапалы санитария мен ауыз судың жетіспеушілігі ауылдық үй шаруашылықтары арасында аурудың өсуіне әкеледі, ал ауаның ластануы созылмалы аурулардың, әсіресе балалар мен қарттардың қаупін арттырады. Ескі тұрғын үй қорында және жоғары тарифтік жүктемелерде көрсетілген энергетикалық кедейлік әсіресе зейнеткерлер мен көп балалы отбасылар үшін өте маңызды, өйткені ол әлеуметтік-экономикалық қысымды күшейтеді. Азық-түлік пен кірістің осалдығы бағаның күйзелісі мен жұмыспен қамтудың тұрақсыздығына байланысты күшейіп, мемлекеттік төлемдерге тәуелді топтарға – жалғызбасты ата-аналарға, ауыл тұрғындарына және кедей отбасыларға әсер етеді.

1-кесте. Қазақстан Республикасында ОДМ-ға қол жеткізуге әсер ететін негізгі тәуекелдердің тізілімі және саралануы

№	Тәуекел	Осал топтар	ОДМ	Сыни
1	Ауылдағы таза су мен санитария тапшылығы	Балалар, қарттар, толық емес отбасылар	6, 3	Critical
2	Ауаның ластануы (PM2.5/PM10)	Балалар, қарттар	11, 3	Critical
3	Энергетикалық кедейлік (тарифтер/ескі тұрғын үй)	Зейнеткерлер, толық емес отбасылар	7, 1	High
4	Медициналық көмек пен профилактиканың төмен қолжетімділігі	Балалар, ауыл қарттары	3, 10	High
5	Бағаның өсуі және азық-түлік қауіпсіздігі	Балалар, толық емес отбасылар	2, 1	High
6	Бейресми жұмыспен қамту-төмен табыс	Жалғызбасты ата-аналар	8, 1	High
7	Сандық теңсіздік	Ауыл балалары, қарттар	4, 9	High
8	Сапалы білім берудің қолжетімсіздігі	Ауылдағы балалар	4, 10	High
9	Тұрмыстық зорлық-зомбылық	Әйелдер, балалар, қарттар	5, 16	High
10	Төтенше жағдайлар қаупі (су тасқыны/ құрғақшылық)	Балалар, қарттар, ауылдық отбасылар	13, 11	High

Ескертпе: автор құрастырған

Институционалдық шектеулерді талдау нәтижесінде Қазақстанда ОДМ мониторингінің қалыптасқан жүйесі бытыраңқы және бюджеттік және стратегиялық жоспарлаумен жеткілікті интеграцияланбаған болып қалатыны анықталды. Басым мақсаттарды тұрақты қаржыландырудың болмауы, ведомствоаралық үйлестірудің әлсіздігі және аналитикалық қолдаудың жеткіліксіздігі саяси декларациялар мен нақты шаралар арасындағы алшақтыққа әкеледі. Бұл әсіресе экология, әлеуметтік қорғау және аймақтық даму салаларында көрінеді, мұнда жүйелік алшақтықтар халықтың ең осал топтарының – ауылдық жерлердегі балалардың, жалғызбасты әйелдердің, қарттардың және кедейлік шегінен төмен отбасылардың жағдайын нашарлатады. Жиынтығында бұл проблемалар 2030 жылға қарай ОДМ орындалуын бәсеңдету тәуекелдерін туғызады және аумақтық оқшаулауға, мониторингті цифрландыруға, әлеуметтік атаулылықты күшейтуге және азаматтық қоғамды бағалау және бақылау процестеріне қосуға басымдық бере отырып, декларативтік интеграциядан операциялық қаржыландырылатын және өлшенетін іс-қимылдарға көшуді талап етеді.

ҚОРЫТЫНДЫ

Қазақстан Республикасының стратегиялық пайымына және оның ОДМ-2030 жаһандық күн тәртібімен келісілуіне жүргізілген талдау елдің мониторинг пен сектораралық үйлестірудің институционалдық тетіктерін қалыптастыра отырып, орнықты даму қағидаттарын мемлекеттік басқару архитектурасына, стратегиялық жоспарлауға және ұлттық жоба-

ларға дәйекті түрде интеграциялайтынын көрсетеді. Қазақстан кедейлікті жою, білім беруді дамыту, сумен жабдықтауға қолжетімділікті кеңейту, қалалық инфрақұрылымды жақсарту, сондай-ақ жаңартылатын энергия үлесін арттыру және мемлекеттік-қоғамдық өзара іс-қимыл тетіктерін нығайту сияқты бірқатар негізгі мақсаттар бойынша елеулі ілгерілеуді көрсетіп отыр. Сонымен қатар, декларацияланатын басымдықтар мен индикаторлардың нақты динамикасы арасындағы құрылымдық қайшылықтар мен сәйкессіздіктер анықталды: өңірлік теңгерімсіздіктер, су ресурстарына жүктеменің сыни деңгейі, климаттық саясаттың экономикалық жоспарлауға әлсіз интеграциясы, деректердің сәйкес келмеуі және ТДМ бюджеттік таңбалауының болмауы, бұл шығыстардың тиімділігін бағалауды қиындатады.

Қазақстанның стратегиялық бағдары тұтастай алғанда ОДМ-2030 жаһандық күн тәртібімен корреляцияланады, алайда оның операциялық дәрежесі біркелкі емес болып қалуда. Келісімділікті арттыру үшін мониторингтің цифрлық трансформациясын тереңдету, азаматтар мен тәуелсіз сарапшылардың прогресті бағалауға қатысуын кеңейту, SDG-budget tagging енгізу, ведомствоаралық үйлестіруді күшейту және қаржыландырудың интеграцияланған тетіктерін дамыту талап етіледі. Зерттеу нәтижелері ОДМ-ны табысты іске асыру тек тұрақты саяси көшбасшылықпен, басымдықтарды таңдауға жүйелі көзқараспен, нысаналы бағдарларды бекітумен және ресурстарды неғұрлым осал салалар – су, климат, әлеуметтік қорғау, адами капитал және инновациялар пайдасына нақты қайта бөлуді қамтамасыз етумен ғана мүмкін болатынын көрсетеді. Осылайша, Қазақстан 2030 жылға қарай жаһандық міндеттемелерді орындау үшін стратегиялық әлеуетке ие, алайда оны іске асырудың тиімділігі мемлекеттің институционалдық олқылықтарды жою, инфрақұрылымды жаңғыртуды жеделдету және деректер мен нәтижелердің сапасына үздіксіз мониторингті қамтамасыз ету қабілетіне байланысты болады.

Қолданылған әдебиет тізімі

1. Halko A., Mäntysalo R., Purkarthofer E. Engaging the United Nations' Agenda 2030 in strategic governance of "Europe's most sustainable city" //International Journal of Urban Sustainable Development. – 2024. – Т. 16. – №. 1. – 1-16 бб.
2. Alibašić H. Resilience in action: Kosovo's National Development Strategy to incorporate sustainable development goals //Sustainable development. – 2025. – Т. 33. – №. 1. – 319-332 бб.
3. Monje-Cueto F. et al. Shaping sustainable futures: Multi-stakeholder perspectives on government-business partnerships for achieving the 2030 Agenda in Latin America and the Caribbean //Entrepreneurial Business and Economics Review. – 2024. – Т. 12. – №. 4. – 7-24 б.
4. García-Sánchez I. M. et al. Leadership and agenda 2030 in the context of big challenges: Sustainable development goals on the agenda of the most powerful ceos //Administrative Sciences. – 2024. – Т. 14. – №. 7. – 146 б.
5. David N. M., Loupa-Ramos I., Silva J. B. Navigating governance with sticks, carrots, and sermons: Paving paths for sustainable development goals through local spatial planning //Sustainable Development. – 2024. – Т. 32. – №. 6. – 6374-6391 б.
6. Bandari R. et al. Transdisciplinary approaches to local sustainability: Aligning local governance and navigating spillovers with global action towards the Sustainable Development Goals //Sustainability Science. – 2024. – Т. 19. – №. 4. – 1293-1312 б.
7. Lella L., Osés-Eraso N., Stamos I. Pioneering a sustainable development goals monitoring framework for European regions //Ecological Indicators. – 2024. – Т. 166. – 112248 б.
8. Strelkovskii N., Komendantova N. Integration of UN sustainable development goals in national hydrogen strategies: A text analysis approach //International Journal of Hydrogen Energy. – 2025. – Т. 102. – 1282-1294 бб.
9. Segovia-Hernández J. G. et al. Green hydrogen production for sustainable development: a critical examination of barriers and strategic opportunities //RSC Sustainability. – 2025. – Т. 3. – №. 1. – 134-157 бб. DOI: 10.1039/D4SU00630E
10. Турсунова А., Сулу А. Сравнительный анализ ЦУР 1 в Казахстане и Кореи //Publisher. agency: Proceedings of the 8th International Scientific Conference «World Scientific Reports» (December 5-6, 2024). Paris, France, 2024. 609p. – Jean Monnet University, 2024. – 419 б.

11. Пономарева Т. С., Жирков В. В., Южаков И. Ю. Законодательное регулирование водопользования горнодобывающей промышленности Казахстана и его соответствие ЦУР: аналитический обзор. – 2025.
12. Божко Л. Л. және т.б. Мониторинг и оценка общественного внимания к цур: региональный аспект //Статистика, учет и аудит. – 2025. – Т. 1. – №. 96. – 255-268 бб.
13. Бекенова Л. М., Кузьмина Н. А., Штыкова И. В. Влияние социально-экономических факторов на достижение целей устойчивого развития в области интегрированного управления водными ресурсами //Статистика, учет и аудит. – 2025. – Т. 2. – №. 97. –255-270 бб.
14. Shaharova A. E. et al. Развитие государственного аудита в области достижения целей устойчивого развития //Buketov business review. – 2024. – Т. 11629. – №. 4. –210-218 бб.
15. «Қазақстан Республикасында орнықты даму мақсаттарын іске асыру» талдамалық шолу – [Электрондық ресурc]. URL: https://eri.kz/documents/news/news_inst/2025/jan25/Realizacija_CUR_v_RK.PDF (жүгінген күні: 03.10.2025).
16. Sustainable Development Report 2023 Implementing the SDG Stimulus. – [Электронный ресурс]. URL: <https://www.sustainabledevelopment.report/reports/sustainable-development-report-2023/#> (жүгінген күні: 03.10.2025).

References

1. Halko A., Mäntysalo R., Purkarthofer E. (2024). Engaging the United Nations' Agenda 2030 in strategic governance of "Europe's most sustainable city". *International Journal of Urban Sustainable Development*, 16(1), 1–16.
2. Alibašić H. (2025). Resilience in action: Kosovo's National Development Strategy to incorporate sustainable development goals. *Sustainable Development*, 33(1), 319–332.
3. Monje-Cueto F., Gonzalez-Perez M.A., et al. (2024). Shaping sustainable futures: Multi-stakeholder perspectives on government-business partnerships for achieving the 2030 Agenda in Latin America and the Caribbean. *Entrepreneurial Business and Economics Review*, 12(4), 7–24.
4. García-Sánchez I.M., Cunha-Araujo D.J., et al. (2024). Leadership and agenda 2030 in the context of big challenges: Sustainable development goals on the agenda of the most powerful CEOs. *Administrative Sciences*, 14(7), 146.
5. David N.M., Loupa-Ramos I., Silva J.B. (2024). Navigating governance with sticks, carrots, and sermons: Paving paths for sustainable development goals through local spatial planning. *Sustainable Development*, 32(6), 6374–6391.
6. Bandari R., Moallemi E.A., Kharrazi A., et al. (2024). Transdisciplinary approaches to local sustainability: Aligning local governance and navigating spillovers with global action towards the Sustainable Development Goals. *Sustainability Science*, 19(4), 1293–1312.
7. Lella L., Osés-Eraso N., Stamos I. (2024). Pioneering a sustainable development goals monitoring framework for European regions. *Ecological Indicators*, 166, 112248.
8. Strelkovskii N., Komendantova N. (2025). Integration of UN sustainable development goals in national hydrogen strategies: A text analysis approach. *International Journal of Hydrogen Energy*, 102, 1282–1294.
9. Segovia-Hernández J.G., Hernández S., et al. (2025). Green hydrogen production for sustainable development: a critical examination of barriers and strategic opportunities. *RSC Sustainability*, 3(1), 134–157. DOI: 10.1039/D4SU00630E.
10. Tursunova A., Sulu A. (2024). Sravnitel'nyi analiz CUR 1 v Kazakhstane i Korei. *Proceedings of the 8th International Scientific Conference «World Scientific Reports»* (December 5-6, 2024). Paris: Jean Monnet University, p. 419.
11. Ponomareva T.S., Zhirkov V.V., Yuzhakov I.Yu. (2025). Zakonodatel'noe regulirovanie vodopol'zovaniya gornodobyvayushchei promyshlennosti Kazakhstana i ego sootvetstvie CUR: analiticheskiy obzor.
12. Bozhko L.L., Seitkhamzina G.Zh., Turgel' I.D., et al. (2025). Monitoring i otsenka obshchestvennogo vnimaniya k CUR: regional'nyi aspekt. *Statistika, uchet i audit*, 1(96), 255–268.
13. Bekenova L.M., Kuz'mina N.A., Shtykova I.V. (2025). Vliyanie sotsial'no-ekonomicheskikh faktorov na dostizhenie tselei ustoičivogo razvitiya v oblasti integrirovannogo upravleniya vodnymi resursami. *Statistika, uchet i audit*, 2(97), 255–270.
14. Shaharova A.E., Koishybaev K.R., et al. (2024). Razvitie gosudarstvennogo audita v oblasti dostizheniya tselei ustoičivogo razvitiya. *Buketov Business Review*, 11629(4), 210–218.

15. Analiticheskii obzor «Realizatsiya Tselei ustoičivogo razvitiya v Respublike Kazakhstan». – URL: https://eri.kz/documents/news/news_inst/2025/jan25/Realizacija_CUR_v_RK.PDF (accessed: 03.10.2025).

16. Sustainable Development Report 2023. Implementing the SDG Stimulus. – URL: <https://www.sustainabledevelopment.report/reports/sustainable-development-report-2023/#> (accessed: 03.10.2025).

STRATEGIC VISION OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN AND ASSESSMENT OF ITS ALIGNMENT WITH THE GLOBAL SDG 2030 AGENDA

A.R. Uskenbayeva*

Candidate of Economic Sciences,
«Center for Research, Analysis and Evaluation of Effectiveness» LLP
Astana, Republic of Kazakhstan
e-mail: asia8@bk.ru
ORCID: 0009-0005-6873-980X

Abstract. This scientific article provides a comprehensive assessment of the alignment between the strategic development vision of the Republic of Kazakhstan and the architecture of the global 2030 Sustainable Development Goals (SDGs). The study conducts a comparative review of the National Development Plan, sectoral and regional programs, national projects, and two Voluntary National Reviews, thereby examining the degree of SDG integration into the state planning system, the completeness of the indicator framework, and the adequacy of existing monitoring mechanisms. Particular attention is paid to identifying the drivers of the gap between strategic objectives and actual outcomes in such priority areas as water security, climate resilience, energy transition, social inequality, human capital quality, and the vulnerability of socially disadvantaged population groups. By comparing national indicators with global SDG metrics, the article reveals the level of their mutual consistency, the quality and accessibility of data, and the institutional constraints of statistical reporting. The scientific novelty of the research lies in substantiating a structural approach to the deeper integration of the SDGs into the architecture of public planning, in justifying the need to introduce an SDG-budget tagging instrument, and in proposing a conceptual model that links strategic documents to a prioritized “core” set of SDG targets. The article also demonstrates the crucial role of public audit, risk-based assessment, and performance monitoring in achieving the SDGs, and formulates practical recommendations aimed at strengthening interagency coordination, improving the targeting of public finance, upgrading the digital data infrastructure, and expanding civil society participation in assessment and oversight processes on the way to 2030.

Keywords: strategic vision, sustainable development, Sustainable Development Goals, SDG 2030 Agenda, strategic planning, public governance.

СТРАТЕГИЧЕСКОЕ ВИДЕНИЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН И ОЦЕНКА ЕГО СОГЛАСОВАННОСТИ С ГЛОБАЛЬНОЙ ПОВЕСТКОЙ ЦУР-2030

Ускенбаева А.Р.*

К.Э.Н
ТОО «Центр исследований, анализа и оценки эффективности»
г. Астана, Республика Казахстан
e-mail: asia8@bk.ru
ORCID: 0009-0005-6873-980X

Аннотация. В данной научной статье комплексно оценивается соответствие стратегического видения Республики Казахстан архитектуре глобальных Целей устойчивого развития (ЦУР–2030). В рамках исследования в сопоставительном разрезе рассматриваются национальный

план развития, отраслевые и региональные программы, национальные проекты, а также материалы двух Добровольных национальных обзоров, что позволяет проанализировать уровень интеграции ЦУР в систему государственного планирования, полноту индикаторной базы и достаточность действующих механизмов мониторинга. Особое внимание уделяется выявлению причин разрыва между стратегическими целями и фактическими результатами в таких приоритетных сферах, как водная безопасность, климатическая устойчивость, энергетический переход, социальное неравенство, качество человеческого капитала и уязвимость социально слабозащищённых групп населения. На основе сопоставления национальных показателей с глобальными индикаторами ЦУР раскрывается степень их взаимной согласованности, качество и доступность данных, а также институциональные ограничения статистической отчётности. Научная новизна работы заключается в обосновании структурного подхода к углублённой интеграции ЦУР в архитектуру государственного планирования, формулировании необходимости внедрения инструмента SDG-budget tagging и разработке концептуальной модели, увязывающей стратегические документы с приоритизированным «ядром» целевых ЦУР. В статье также аргументируется ключевая роль государственного аудита, риск-ориентированной оценки и мониторинга результативности в достижении ЦУР, формулируются практические рекомендации по усилению межведомственной координации, повышению адресности финансирования, совершенствованию цифровой инфраструктуры данных и расширению участия гражданского общества в процедурах оценки и контроля прогресса до 2030 года.

Ключевые слова: стратегическое видение, устойчивое развитие, цели устойчивого развития, Повестка ЦУР–2030, стратегическое планирование, государственное управление.